

Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах

2020 р., № 69, Т. 3

Збірник наукових праць

Головний редактор:

Сущенко А. – доктор педагогічних наук, професор

Заступник головного редактора:

Сущенко Л. – доктор педагогічних наук, доцент

Редакційна колегія:

Захаріна Є. – доктор педагогічних наук, професор;

Іваницький О. – доктор педагогічних наук, професор;

Кочарян А. – кандидат педагогічних наук, доцент;

Пагута М. – кандидат педагогічних наук, доцент;

Сущенко Т. – доктор педагогічних наук, професор;

Даріуш Скальські – доктор педагогічних наук
(Республіка Польща).

Технічний редактор: Н. Кузнєцова

Дизайнер обкладинки: А. Юдашкіна

Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : КПУ, 2020. Вип. 69. 196 с. Т. 3.

виходить шість разів на рік

Сайт видання:

www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua

Засновник:

Класичний приватний університет
Свідоцтво Міністерства юстиції України
про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 15844-4316Р від 16.10.2009 р.

Видавництво і друкарня –
Видавничий дім «Гельветика»

73021, м. Херсон, вул. Паровозна, 46-а
Телефони: +38 (0552) 39-95-80, +38 (095) 934-48-28,
+38 (097) 723-06-08

E-mail: mailbox@helvetica.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.

*Входить до Переліку фахових видань,
в яких можуть публікуватися результати
дисертаційних робіт на здобуття наукових
ступенів доктора і кандидата наук з педагогічних
наук, на підставі Наказу МОН України
від 29.12.2014 № 1528 (Додаток 11).*

*Журнал включено до міжнародної
наукометричної бази Index Copernicus International
(Республіка Польща)*

Видання рекомендовано до друку
та поширення через мережу Internet
Вченою радою
Класичного приватного університету
(протокол № 5 від 26.02.2020 р.)

Усі права захищені.
Повний або частковий передрук і переклади дозволено
лише за згодою автора і редакції.
При передрукуванні посилання на збірник наукових праць
«Педагогіка формування творчої особистості
у вищій і загальноосвітній школах»
обов'язкове.

Редакція не обов'язково поділяє думку автора
і не відповідає за фактичні помилки,
яких він припустився.

Адреса редакції:

Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б.
Телефони/факс: +38 098 24 61 364.

Здано до набору 05.02.2020.

Підписано до друку 02.03.2020.

Формат 60×84/8. Цифровий друк. Наклад 150 пр.

ЗМІСТ

ВИЩА ШКОЛА

<i>Я. С. Лукацька</i> УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	10
<i>Н. М. Лупак</i> КОНЦЕПЦІЯ ІНТЕРМЕДІАЛЬНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	15
<i>Є. В. Луценко</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ФАСИЛІТАТОРСЬКОЇ ФУНКЦІЇ.....	21
<i>Р. І. Любчич</i> КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НГУ В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	26
<i>Н. М. Маланюк</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ.....	31
<i>І. М. Мельничук</i> ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ НАВЧАЛЬНИХ ТРЕНІНГІВ.....	36
<i>В. І. Меньяло</i> КОНЦЕПЦІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ ДО ДОСЛІДНИЦЬКО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	40
<i>Ю. В. Митяненко, С. М. Данило</i> ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФІТНЕС-ТРЕНЕРІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	45
<i>Л. В. Морозова</i> АНАЛІЗ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ JUST IN TIME.....	50
<i>Н. В. Мукан, І. Я. Пастирська, С. Ф. Кравець</i> МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ІНШОМОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ.....	54
<i>М. М. Нестеренко</i> ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО МОДЕЛЮВАННЯ УРОКУ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	59

<i>Н. А. Олійник, Л. М. Спірідонова</i> НЕТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ ЛЕКЦІЙ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ АГРАРНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....	65
<i>Г. А. Омок</i> НАУКОВІ ВИТОКИ ТА ДЕФІНІТИВНИЙ АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ ПОНЯТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ.....	69
<i>Л. І. Остролуцька</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ УЧАСТІ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ У СОЦІАЛЬНІЙ І РЕАБІЛІТАЦІЙНІЙ РОБОТІ.....	74
<i>І. О. Пінчук</i> САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК ОДИН ЗІ СКЛАДНИКІВ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	79
<i>А. А. Плаксін</i> ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ВИЩОГО ВІЙСЬКОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ДИДАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ.....	84
<i>О. А. Половіна, І. В. Кондратець</i> ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ: МОТИВАЦІЙНА КОМПОНЕНТА.....	88
<i>О. В. Пономаренко</i> КОНЦЕПЦІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПСИХОЛОГІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	93
<i>М. М. Починкова</i> ПСИХОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	97
<i>С. М. Прищепя</i> ДО ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЕКТУВАННІ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСНОГО КОЛЕКТИВУ.....	102
<i>Л. М. Рибалко, О. А. Пермяков, Т. О. Синиця, А. В. Остапов, Т. В. Йопа</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	106
<i>Р. В. Слухенська, Н. М. Куліш, В. І. Стефанчук, В. І. Маланій</i> ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ.....	111
<i>Р. В. Слухенська, А. М. Медвідь, С. М. Первухіна, А. А. Ерохова</i> ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	115

<i>С. І. Статъев, Г. В. Тарасова</i> КОМПЛЕКСНІ НЕМЕДИКАМЕНТОЗНІ ВІДНОВЛЕННЯ ФУНКЦІЙ У ПАЦІЄНТІВ ІЗ МІАЛГІЄЮ ШИЇ.....	120
<i>А. В. Сущенко, Ю. А. Гришко, А. В. Соболев</i> МЕТОДИ АКТУАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ АКТИВНОСТІ В ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩІ ФАХІВЦІВ ІЗ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ В ХОДІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ.....	124
<i>L. M. Terletska</i> MODERN TECHNOLOGIES OF TEACHING ENGLISH LANGUAGE OF STUDENTS OF PEDAGOGICAL SPECIALTIES.....	129
<i>Ю. В. Тодорцева</i> КЕЙС-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК МЕТОД СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ПРОФЕСІЙНО МОБІЛЬНИХ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ.....	133
<i>І. М. Толмачова, Н. М. Булатнікова</i> МОЖЛИВОСТІ МАЙСТЕР-КЛАСУ В ХОДІ ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	138
<i>О. В. Хацаюк, В. Б. Климович, В. Є. Рудченко, А. М. Одеров, Д. Ю. Стеценко</i> ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СЛУЖБОВО-ПРИКЛАДНОГО РУКОПАШНОГО БОЮ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ.....	143
<i>Т. В. Хома</i> АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В ПЕДАГОГІЦІ ВИЩОЇ ШКОЛИ.....	149
<i>О. В. Хом'якова, О. С. Пономарьов</i> ДО ПИТАННЯ ЩОДО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ.....	153
<i>Н. М. Чернуха, Д. В. Костенко</i> ЗМІСТОВИЙ ТА СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ГАЛУЗІ «ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ» В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ УНІВЕРСИТЕТУ.....	157
<i>І. О. Черноплат</i> ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	164
<i>І. О. Чуєва, А. В. Сидорук, С. Г. Жестков</i> ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТОВИХ МЕТОДІВ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА» НА БАЗІ ПЛАТФОРМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ MOODLE.....	169
<i>Б. О. Шевель</i> ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ.....	173

<i>Л. І. Шлеіна</i> ЗАКОНОДАВЧА БАЗА РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО.....	177
<i>Г. В. Штомпель</i> ІНФОРМАЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ ЯК БАЗОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ.....	182
<i>Л. І. Шульгіна</i> ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА ДО СТВОРЕННЯ ДОСТУПНОГО СЕРЕДОВИЩА: ОСВІТНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ ЗВО УКРАЇНИ.....	187
<i>О. В. Яценко, О. Г. Бойко, А. І. Бузник</i> ОРГАНІЗАЦІЯ СЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ З ФУТБОЛУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	192

УДК 316.61

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-3.36>

Л. І. Шлєіна

аспірантка кафедри педагогіки та педагогічної майстерності
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

ЗАКОНОДАВЧА БАЗА РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО

Статтю присвячено питанню гендерної рівності, актуалізовано як у ратифікованих міжнародних документах, так і в Конституції та в низці освітніх законодавчих актів, що підтверджує потребу в закладанні підґрунтя для імплементації гендерного підходу в навчально-виховну роботу закладів вищої освіти.

Забезпечення прав і свобод людини визначає сьогодні діяльність держави, а творення нових форм суспільних відносин між статями на основі світових загальнолюдських стандартів дотримання прав людини є необхідною умовою перебудови України в контексті світового співтовариства, розбудови нових форм міжнародного спілкування. Визначення в Конституції України принципу рівноправності жінок і чоловіків свідчить про вихід Української держави і громадянського суспільства на європейський і світовий рівні розв'язання гендерних проблем. Проблема створення в Україні суспільства гендерної рівності сьогодні актуальна. Процес інтегрування гендерних досліджень гальмується, і, вірогідно, не лише через певні суспільні обставини. Необхідно констатувати, що до визнання існування гендерної асиметрії не готові як більшість академічних учених, так і переважна більшість пересічних громадян. Суспільна свідомість як найбільш статичний елемент суспільного життя лише певною мірою залежить від законодавчих механізмів врегулювання суспільних відносин. Це також зумовлено поділом сфер суспільного життя на публічну та приватну. Важливим є не тільки створення достатнього нормативно-правового поля, а і його дотримання. Ця проблема не втратила актуальності, оскільки є факти порушення та ігнорування чинного законодавства.

У результаті дослідження встановлено, що в Україні на сьогодні питання гендерної рівності актуалізовано як у ратифікованих міжнародних документах, так і в Конституції та в низці освітніх законодавчих актів, що підтверджує потребу в закладанні підґрунтя для імплементації гендерного підходу в навчально-виховну програму підготовки здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: вища школа гендерний підхід, гендерна рівність, рівні права, та можливості.

Постановка проблеми. Сьогодні серед пріоритетів зовнішньої політики найвищим пріоритетом України виступає євроінтеграція [10, с.2)]. Сучасні умови суспільного розвитку України позначені прагненням країни до вступу в загальноєвропейський культурно-політичний простір, що робить злободенним питання реформування всієї системи освіти шляхом переорієнтації на світові стандарти. Істотно змінюється структура освіти, переглядаються концептуальні підходи до змістової та функціональної сторони. Головне завдання сучасної освіти полягає у формуванні не лише освіченої особистості. Випускник навчального закладу сьогодні повинен бути людиною, спрямованою на подолання стереотипних уявлень минулого, вільною від будь-яких дискримінаційних установок, тобто бути людиною дійсно культурною, яка добре знайома з інтелектуальним досвідом попередніх поколінь та намагається поєднати кращі його надбання із сучасним рівнем наукового знання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми гендерної освіти та гендерної педагогіки в Україні стали предметом дослідження П. Горностаї, І. Іванової, В. Кравця, Н. Кутової,

Л. Харченко, О. Цокур, Л. Штильової. Особливості впровадження гендерного підходу в систему сучасної освіти обґрунтовані О. Гродською, О. Ільченко, А. Керимовою, В. Кравцем, А. Матляк, О. Місюкевич, А. Тюрменко, Л. Штильовою. Проблеми гендерного виховання та формування гендерної культури розкривають О. Андрусик, Т. Бутурлін, Е. Кучеренко, Н. Самойленко, К. Троян, О. Цокур, А. Чайка, М. Воровка.

Мета статті. Метою дослідження є аналіз законодавчої бази гендерної рівності, що підтверджує потребу в закладанні підґрунтя для імплементації гендерного підходу в навчально-виховну роботу закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Зі здобуттям незалежності розпочався рух України в бік інтеграції до міжнародної спільноти. У зв'язку з цим перед країною постали зобов'язання щодо імплементації міжнародних директив у сфері гендерної рівності, що було закріплено в законодавстві. Н. Грицяк вказує, що особливістю формування державної політики України щодо забезпечення рівноправ'я жінок та чоловіків є те, що вона будується, з одного боку, на основі міжнародних нормативно-правових актів, ратифікованих Україною,

а з іншого – регулюється національними нормативно-правовими актами щодо рівноправності між жінками та чоловіками[2]. Правове регулювання державної гендерної політики в Україні здійснюється нормативно-правовими актами двох рівнів: наднаціонального та національного. До нормативно-правових актів наднаціонального рівня відносять такі:

- Загальну декларацію прав людини;
- Конвенцію ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок»;
- Декларацію Тисячоліття ООН;
- Пекінську Платформу дій;
- Декларацію про викорінення насильства стосовно жінок тощо.

Формування суспільних відносин між статями, відповідно до світових стандартів дотримання прав людини, стало для України необхідною умовою входження в європейську спільноту, свідченням її виходу на європейський і світовий рівень вирішення гендерних проблем. Г. Христова та О. Кочемировська [13] зазначають, що сучасні міжнародні стандарти гендерної рівності та законодавство демократичних країн світу ґрунтуються на трьох моделях рівності жінок та чоловіків, а саме:

1) формальна модель рівності чоловіка та жінки виходить із закріплення на законодавчому рівні формалізованої рівності прав статей, незалежно від будь-яких інших дискримінаційних критеріїв (раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних та релігійних переконань, національного та соціального походження, майнового, станового чи іншого становища). Її прибічники вважають формальну рівність достатньою для подолання тієї фактично наявної в суспільстві нерівності, яка складалася протягом розвитку людської цивілізації та культури. Такий підхід у контексті гендерної теорії має назву гендерно нейтрального. Формальне закріплення рівності прав є важливим, але недостатнім кроком на шляху досягнення реальної рівності. Адже суспільна свідомість як найбільш статичний елемент суспільного життя лише певною мірою залежить від законодавчих механізмів врегулювання суспільних відносин. Це також зумовлено поділом сфер суспільного життя на публічну та приватну. Оскільки в полі взаємодії державних органів та громадян знаходиться, переважно, перша, то вона й опиняється у фокусі захисту прав людини. Порушення прав більшості жіноцтва, які скоюють партнери-чоловіки та/або члени сім'ї, залишаються, звичайно, поза увагою, що виправдовується базовим правовим принципом невтручання у приватне життя та невіддільним правом на таємницю особистого та сімейного життя. Формальна модель рівності нехтує біологічною різницею статей, що ускладнює в деяких випадках реалізацію прав жінок, рівних чоловічим (наприклад, права на працю у зв'язку з репродуктивною функцією);

2) протекціоністська модель рівності чоловіка і жінки базується на усуненні чи обмеженні участі жінок у деяких сферах діяльності. Цей підхід визнає відмінності між жінками та чоловіками. Вони полягають у слабкості жінок, яка виправдовує їхнє підлегле становище. Протекціоністський підхід обмежує права жінок, спричиняє їх дискримінацію – наприклад, заборону певних професій для жінок під виглядом турботи про репродуктивне здоров'я;

3) субстантивна модель рівності чоловіка і жінки базується на визнанні соціальних та біологічних розбіжностей між чоловіками та жінками, які не можуть бути скасовані лише шляхом закріплення формальної рівності на законодавчому рівні. В межах цього підходу підкреслюється важливість створення й забезпечення рівних можливостей реалізації прав. Для цього мають упроваджуватись додаткові законодавчі та правозастосовні заходи, створюватись механізми їх упровадження, зокрема, надання додаткових гарантій для жінок або чоловіків для реалізації тих чи інших прав. У законодавчому полі України використовується поняття «позитивні дії», які ми розуміємо як спеціальні тимчасові заходи, спрямовані на усунення юридичної чи фактичної нерівності в можливостях жінок і чоловіків задля створення сприятливих умов для досягнення рівних результатів у реалізації прав. Позитивні дії можуть здійснюватись шляхом надання виняткових привілеїв соціальній групі, яка зазнає певних утисків (обмежень), або надання цій групі дозволів, пільг, заохочень, квот тощо. Позитивні дії не вважаються дискримінацією за ознакою статі. Їх використання дозволяє уникнути дискримінації в реалізації прав для людей, які знаходяться в різному становищі, внаслідок застосування гендерно нейтральних заходів. Саме на цій моделі вибудовуються міжнародні стандарти захисту прав жінок, зокрема на Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) [13].

Протягом останніх тридцяти років у центрі уваги міжнародної спільноти знаходиться проблема насильства проти жінок – і домашнє насильство, зокрема. Ця проблема знайшла віддзеркалення в низці документів міжнародного права. Повним і далекосяжним документом у цій галузі є Конвенція Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, яка була запропонована для підписання у Стамбулі у 2011 р. Стамбульська конвенція поєднала кращі світові стандарти та практики та відтворює сучасний погляд на права людини, який передбачає розуміння того, що боротьба з насильством щодо жінок є обов'язком держави [3]. Україна підписала Конвенцію ще у 2011 р., тоді як підготовка до ратифікації триває й досі, але окремі її положення включені до українського законодавства.

До документів національного законодавства у сфері забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків відносяться такі: Конституція України, законодавчо-правові документи щодо праці та зайнятості, шлюбу, сім'ї, охорони дитинства, материнства та батьківства; освіти, культури, охорони здоров'я; утворення та діяльності політичних партій, інших об'єднань громадян, органів виконавчої влади, державної служби тощо.

Зважаючи на те, що досягнення гендерної рівності є одним із пріоритетів розвитку України у третьому тисячолітті, процес трансформації традиційних, зазвичай, стереотипних уявлень про соціальну роль жінок та чоловіків розглядається як основний компонент соціально-економічної політики Української держави, що має бути імplementований у вищу освіту.

Отже, впровадження гендерного підходу в систему вищої освіти країни зумовлена низкою суперечностей, зокрема між вимогами забезпечення гендерної рівності, задекларованими на державному рівні та умовами її впровадження; необхідністю підготовки майбутніх фахівців до реалізації гендерного підходу у професійній діяльності та недостатнім рівнем її здійснення в системі вищої освіти України; сензитивністю студентського віку щодо осмислення ідеї гендерної рівності та обмеженими можливостями вищої школи в задоволенні означеної потреби.

Зважаючи на те, що законодавче забезпечення є стратегічним орієнтиром та передумовою для легітимного впровадження певного виду діяльності в суспільну практику, вважаємо за доцільне підкреслити, що Україна ратифікувала низку міжнародних документів, які, проголошуючи цінність прав людини, закріплюють принцип рівноправ'я чоловіків і жінок та забороняють дискримінацію, зокрема й за станом ознакою. Насамперед, це такі документи: Загальна декларація прав людини (1948 р.), Міжнародні пакти про права людини (1966 р.), Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти (1960 р.), Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1980 р.) тощо. Визначення «забезпечення гендерної рівності» як третьої (із семи) найважливіших цілей тисячоліття для України свідчить про стратегічне значення цього питання для розвитку нашої держави. [4].

Ідеї дотримання прав людини та недискримінації за ознакою статі в освітній сфері відображені в національному законодавстві. Так, зокрема стаття 24 Конституції України (1996 р.) [6] гарантує, що «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жін-

кам рівних із чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти та професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці та здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною та моральною підтримкою материнства і дитинства, включно з наданням оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям» [7].

Україна є однією з перших країн у світі, яка внесла окрему статтю до Основного закону, задекларувавши рівні права та можливості жінок і чоловіків. Стаття 3 Конституції закріплює рівність чоловіків та жінок у всіх сферах життя. До цієї норми гендерної рівності ідентичні також статті 21, 24, 51. Частиною третьою статті 24 Конституції України присвячено подоланню дискримінації щодо жінок. Однак, незважаючи на гарантовану Конституцією рівність, українське суспільство донині зіштовхується із проблемою порушення прав людини (жінок і чоловіків) у різноманітних галузях життя: в економіці та політиці, на ринку праці, в родині, в освіті та у вихованні. Донині, на жаль, у всіх сферах життєдіяльності превалюють стійкі гендерні стереотипи. З метою успішного подолання нерівності необхідна передусім цілеспрямована гендерна освіта громадян і, особливо, молоді [8].

Корелюють з ідеєю гендерної рівності й основні принципи освіти, зазначені в Законі України «Про освіту»: доступність для кожного громадянина всіх форм і типів освітніх послуг, які надаються державою; рівність умов кожної людини для повної реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку; гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей. [11].

Варто звернути увагу на нормативно-правові документи, котрі безпосередньо стосуються впровадження гендерного компоненту в освітню галузь у цілому та у вищу школу зокрема. Так, питання впровадження гендерного компоненту в національну систему підготовки фахівців відображене у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (№ 2866 – IV від 8 вересня 2005 р.), де зазначено, що «до навчальних програм вищих навчальних закладів включаються дисципліни, які вивчають питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, факультативне вивчення правових засад гендерної рівності на основі гармонізації національного й міжнародного законодавства» [7].

У статті 21 цього Закону говориться про те, що «державна забезпечує рівні права та можливості жінок і чоловіків у здобутті освіти, а навчальні заклади забезпечують: рівні умови для жінок і чоловіків під час вступу до навчальних закладів, оцінки знань, надання грантів, позик студентам; підготовку та видання підручників, навчальних

посібників, вільних від стереотипних уявлень про роль жінки і чоловіка; виховання культури гендерної рівності, рівного розподілу професійних і сімейних обов'язків» [7].

У наказі Міністерства освіти й науки України № 839 від 10 вересня 2009 р. «Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту» третина плану заходів безпосередньо стосується вищої школи, зокрема такі: продовжити впровадження курсів гендерної рівності; здійснити анкетування щодо впровадження гендерного компоненту у зміст вищої освіти; створити банк даних методичного забезпечення гендерних курсів; організувати проведення гендерного аналізу кадрового забезпечення за галузями знань; сприяти створенню у закладах вищої освіти кафедр гендерної рівності [9].

Як бачимо, Україна поділяє основні ідеї міжнародних документів із гендерних питань. Сьогодні принципи гендерної рівності закріплені в Конституції України та низці нормативно-правових актів. У 2005–2006 роках Україна прийняла декілька визначальних актів, покликаних забезпечити рівні права й можливості чоловіків і жінок. Серед них Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків та жінок» [10]. Метою Закону є «досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок та чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією й законами України».

І. Грабовська вважає [1], що на зламі ХХ–ХХІ ст. українське суспільство мало певні специфічні умови, які заважали впровадженню принципів гендерної рівності, наприклад:

1) відсутність політичної волі до утвердження паритетності у владних відносинах, зокрема, на рівні створення паритетного парламенту;

2) відсутність настанов на гендерно-паритетні відносини в масовій свідомості громадян України;

3) поширення патріархальних стереотипів у суспільній свідомості та їх активний вплив на формування владних та суспільних відносин між громадянами країни;

4) орієнтація на традиційні форми взаємовідносин в економічній сфері, коли існує усталений традиційний поділ на жіночі та чоловічі професії, заняття;

5) орієнтація на відновлене автентичне минуле, що до того ж відтворює чи створює домінуючі націєтворчі міфи. Для українців це козацький міф, який априорі не передбачає рівності та рівноправності між жінками та чоловіками;

6) існування в суспільстві домашнього насильства, абсолютна більшість потерпілих від якого – жінки;

7) наявність в умовах тотальної кризи в Україні прагнення до сильної влади, що означає обмеження демократичних свобод, зокрема і в гендерному плані, що відсуває їх на маргінес суспільного розвитку;

8) посилення свідомого опору усталенню гендерно паритетного суспільства як форма конкуренції між статями в соціальному просторі сучасної України.

На сьогодні в Україні розроблено законодавство щодо рівності прав і можливостей жінок і чоловіків, склався національний механізм його забезпечення, який представлений системою центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, Уповноваженого Верховної Ради із прав людини, Урядового уповноваженого з питань гендерної політики, інституту радників із гендерних питань, інститутів громадянського суспільства. Відповідно до основних принципів захисту прав людини, закріплених у Конституції України, діють Цивільний та Кримінальний Кодекси України, Кодекс законів про працю України та Кодекс про шлюб та сім'ю України, закони про освіту, пенсійне забезпечення, державну допомогу сім'ям із дітьми, охорону праці, Основи законодавства України про охорону здоров'я тощо. Залишається недостатнім нормативне, фінансове та інституційне забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків. На рівні керівних ланок законодавчого й виконавчих органів та на рівні місцевої влади спостерігається брак політичної волі щодо реалізації гендерних перетворень.

Завершаючи огляд національного гендерного законодавства, зазначимо, що оскільки гендерна рівність є загальним принципом прав особи, то норми будь-якої галузі права мають певний гендерний вимір і повинні відповідати цим загальним принципам. Одним з ефективних засобів вирівнювання позицій чоловіка і жінки в усіх сферах суспільного життя є розвиток ГК егалітарного типу, перш за все, в умовах вищої освіти, яка стає остаточним шаблоном соціалізації у професійному, громадському та сімейному житті.

Проблема створення в Україні суспільства гендерної рівності сьогодні актуальна. Процес інтегрування гендерних досліджень гальмується, і, вірогідно, не лише через певні суспільні обставини. Необхідно констатувати, що до визнання існування гендерної асиметрії не готові як значна більшість академічних вчених, так і переважна більшість пересічних громадян. Невизнання існування проблеми – це традиційно зневажливе ставлення.

Таким чином, для створення нової демократичної реальності необхідним є рівень культури й цивілізованості соціально-рольових функцій чоловіка і жінки. Глибокі економічні та соціальні зміни в суспільстві сьогодні неможливі без змін загальної культури державотворчого процесу в Україні, виразним проявом якої є утвердження гендерної (паритетної) демократії в суспільстві.

Висновки і пропозиції. Отже, в Україні на сьогодні питання гендерної рівності актуалізовано як у ратифікованих міжнародних документах, так і в Конституції та в низці освітніх законодавчих актів, що підтверджує потребу в закладанні підґрунтя для імплементації гендерного підходу в навчально-виховну програму підготовки здобувачів вищої освіти.

Список використаної літератури:

1. Воронка М., Петрученя А. Концепт «гендерная культура» в педагогических исследованиях на Украине. *Психолого-педагогические проблемы личности и общества* : материалы международной научно-практической конференции (20 февраля 2014 года). Днепропетровск, 2014. С. 199–200.
2. Грицьак Н. Правове регулювання рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в Україні: стан та шляхи вдосконалення. *Державне управління: теорія та практика. Електронне наукове фахове видання*. 2005. № 2. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej2/txts/pol-prav/05gnvssv.pdf>.
3. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) : довідник для членів парламенту. Київ : К.І.С., 2013. 102 с.
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (Нью-Йорк, 18 грудня 1979 року). *Сборник Международных договоров СССР*. Вып. XXXVII. Москва, 1983. С. 26–36.
5. Конвенція ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) : довідник для членів парламенту. Київ : К.І.С., 2013. 102 с.
6. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/ed19960628>.
7. Конституція України. [Електронний ресурс]. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/content/chapter01.html>.
8. Мандрик Л. Формування гендерної культури майбутніх фахівців пожежної безпеки у процесі професійної підготовки : дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Переяслав-Хмельницький, 2015. 238 с.
9. Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту: Наказ Міністерства освіти і науки України №839 від 10.09.2009. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0839290-09/card2#Card>.
10. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV, ред. від 07.01.2018, підстава – 2229-VIII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>
11. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 №2145-VIII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/conv>.
12. Україна обирає шлях реформ. *Україна – Євросоюз у деталях*. 2010. № 2. С. 2.
13. Яцюк М. Релігійна освіта в сучасній Україні і гендерна толерантність. *Гендерна політика міст: історія і сучасність*. 2013. № 4. С. 255–257. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/40348/1/255-257.pdf>.

Shlieina L. Legislative basis for gender culture implementation in the educational process of the higher education institution

The article is devoted to the issue of gender equality, updated in both the ratified international documents and the Constitution and a number of educational legislative acts, which confirms the need for laying the groundwork for the implementation of gender approach.

Safeguarding human rights and freedoms defines the activity of the state today, and the creation of new forms of social relations between the sexes on the basis of global human rights standards is a prerequisite for the restructuring of Ukraine in the context of the world community, the development of new forms of international communication. The definition of the principle of equality of women and men in the Constitution of Ukraine testifies to the approach of the Ukrainian state and civil society to the European and world level of the solution of gender problems. The problem of creating gender equality society in Ukraine is urgent today. The process of gender mainstreaming is being hampered, and probably not only because of certain social circumstances. It should be noted that both the vast majority of academic scholars and the vast majority of ordinary citizens are not ready to acknowledge the existence of gender asymmetry. Social consciousness, as the most static element of social life, depends only to a certain extent on the legislative mechanisms of regulation of social relations. This is also conditioned by the division of the spheres of public life into public and private. It is important not only to create a sufficient regulatory framework, but also to comply with it. This problem has not lost its relevance, as there are facts of violation and neglect of the current legislation.

As a result of the research, it is established that in Ukraine today gender equality issues are actualized both in ratified international documents and in the Constitution and in a number of educational legislative acts, which confirms the need for laying the groundwork for implementing gender mainstreaming.

Key words: high school, gender approach, gender equality, equal rights, opportunities.